

BIRÓ ÁRPÁD LEVENTE

Huszonöt óra színház

Reflexiók a Magyar Színházak XXVIII. Kisvárdai Fesztiváljáról

Június 17–25. között rendezték meg a Magyar Színházak Kisvárdai Fesztiváljának 28. kiadását. A nagy múltú eseménysorozat idei versenyprogramjában Balogh Tibor kritikus válogatása nyomán tizenhárom határon túli társulat előadása szerepelt, ugyanakkor a színművészeti főiskolák minifesztiváljára, kiállításokra, könyvbemutatóra, valamint szakmai beszélgetésekre is sor került.

Két évvel ezelőtt jártam először Kisvárdán, már akkor meglepett, milyen otthonos ez a számtalanszor temetett és ugyanannyiszor újjászületett színházi találkozó. Azt hiszem, pont ez a családi légkör, valamint a művészet szeretete képes életben tartani egy színházi ünnepet egy olyan Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kisvárosban, amelynek továbbra sincs megfelelő célirányos infrastruktúrája, jóllehet idénre kívül-belül megújult a Művészetek Háza (a fesztivál ezenkívül még két játéktérben, a nyári színpadként működő szabadtéri Várszínházban, valamint egy iskola előcsarnokában kialakított stúdióban kap helyet).

A fesztivál erős arculattal van jelen a magyar színházi palettán, hiszen eltekintve az előbb taglalt hiányosságoktól, lehetőséget teremt a magyarországi és határon túli szakmai fórumok találkozására, részletes panorámaképet mutatva az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és délvidéki színjátszásról. Ebből a szempontból az idei válogatás (kevés kivétellel) jó kondíciójú, kísérletező kedvű társulatok képét mutatta, akik izgalmas szempontok felől közelítettek klasszikus és kortárs alapszövegekhez egyaránt.

A versenyprogramban szereplő előadások közül háromról nem tudok érdemben beszélni: a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulatának *Sirályát* nem láttam. A Csíki

BIRÓ ÁRPÁD LEVENTE (1993, Nagyvárad) a BBTE önálló magyar nyelv, kommunikáció, közkapcsolatok szakain végzett, a Kommunikációs készségfejlesztés mesterképzés hallgatója és a nagyváradi Szigligeti Színház kommunikációs felelőse. Színházi tárgyú szövegeit a Korunk, a Játéktér és a Várad közölte. Morzsák című első dramolettjét az Oberon Csőszínház vitte színre (2012), Szent László csudatettei című mesejátékát a Szigligeti Színház Lilliput Társulata mutatta be (2015).

Játékszín *Imposztoráról* szünetben eljöttem, mert Kövesdy István Spirófeldolgozása vontatottnak és sótlannak hatott, annak ellenére, hogy Veress Albert színigazgatója üde színfoltja volt az előadásnak, Czintos József szerepeltetése pedig mindamellett, hogy méltó megkoronázása egy gazdag életpályának, sok értelmezési lehetőséget játékba hozott. A Kassai Thália Színház *Mizantropja* pedig erő-

sen szövegcentrikus előadás, amelynek befogadását gyakorlatilag ellehetetlenítették az elégtelen infrastrukturális feltételek. A Rákóczi Stúdió visszhangzó csarnokában nem hallottuk a párbeszédet, így éppen Czajlik József rendezésének lényege, Petri György költői fordításának előtérbe helyezése került zárójelbe.

Az időrendet figyelmen kívül hagyva, itt említeném meg a Tomcsa Sándor Színház *Brahms és a macskák* című előadását is, amely már a műsorfüzetben jelezte, hogy színpadi kísérletről – a műfajmegjelölés szerint próbáról – van szó. Az értelmezési keretet tehát egy színházi próba alaphelyzete teremti meg, amely színész, szerep, szereplő, valamint valóság, fikció és örültség viszonyára kérdez rá álfikciós jelenetek vagy kiszólások gyakori beiktatásával. Mindezen interakciók azonban pusztán formalizmusként vannak jelen a színen, súlytalanok és öncélúak maradnak, sőt, kínos percekbe torkollanak, amikor a színészek a közönséget kérdezik színházzal kapcsolatos gondolataikról. A vetítés által megkettőzött nézőpont, valamint groteszkbe és abszurdba hajló díszletelemek látomásossága elmarad, a főszereplő Zolika örültségének története pedig követhetlenné és értelmezhetlenné válik.

Jelenet a Sardar Tagirovsky rendezte sepsiszentgyörgyi Űrhatnám polgárból

A nagyváradai Szigligeti Társulat *Az eset* című kortárs drámával volt jelen a kisvárdai seregszemlén. A Szíjártó Tímea Aletta által írt és Sardar Tagirovsky által színpadra alkalmazott dráma egy peremvidék tipikus élethelyzeteit és karaktereit idézi meg. Tagirovsky érdeme, hogy egy rendhagyó próbafolyamat során, a szöveg buktatóit kikerülve, olyan játéklehetőségeket teremtett színészeknek, amelyekben a társulat egésze és egyenként mindenki a lehető legjobb arcát mutathatta. A gyermektelen család tragédiáját elmesélő történet a humort sem nélkülözte; ennek forrásául az erősen erodált nyelvezet, valamint a rendező által beemelt improvizációs jelenetek szolgáltak.

Szintén Sardar Tagirovsky rendezte a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház *Űrhatnám polgár* című előadását. A szilvesztereste bemutatott Molière-komédia nagyszerűsége részben a különböző stílusrétegek különböző médiumokban (zene, díszlet, jelmez, játékmód) való elegáns egybejátszatásában, részben a színészek egységiesen kiemelkedő teljesítményében, részben pedig a rendezői koncepcióban keresendő. Tagirovsky ugyanis Jourdain úr történetében egyszerre beszél az emberi becsvágy természetéről és arról, hogy milyen mértékben köthet az alkotó kompromisszumot egy zenés szórakoztató előadás kapcsán. Ilyen értelemben a válaszadás mindvégig következetes marad, tanulságként pedig a tetszelgés elutasítása fogalmazódik meg. Az alakítások közül kiemelkedik a főszereplő Pálffy

Tibor, valamint Derzsi Dezső vívómestere, aki fehérre festett élő szobor gyanánt, rezonőrként van jelen mindvégig a színen (emberfeletti teljesítmény), és csak a felvonások végén mozdul meg. A végjáték monumentális látomás a szélsőségekig burjánzó látszat bukásáról: Jourdain úr és az általa képviselt ízléstelenség felett győz a görög-római hagyományt idéző vívómester-szobor. Nem véletlen, hogy a versenyprogramba foglalt előadásaiért Sardar Tagirovsky kapta a legjobb rendezőnek járó díjat.

A kisvárdai fesztivál idei díszvendége a kolozsvári igazgatóságának 25. évfordulóját ünneplő Tompa Gábor volt. Eugène Ionesco *Az új lakó* című darabjának a bukaresti Nottara Színházban általa rendezett előadását versenyen kívül láthatta a nagyérdemű. A cselekmény egy beköltözés pillanatait örökíti meg, ennek azonban szimbolikus jelentései vannak, s az új lakó élethelyzete az emlékezés, a hátunkon cipelt múlt, valamint az idegenségerzet metaforájaként értelmezhető. Az idegenségre játszik rá, hogy a darab főszereplője, egy spanyol anyanyelvű színész (Francisco Alfonsín), egy adott pillanatban legalább három nyelven kommunikál. Az a fajta időtlenség, amelyet Helmut Stürmet díszlete, a zene, valamint a koreográfia kölcsönöz az előadásnak, líraivá emeli a címszereplő egyszerű történetét.

Érthetetlen számomra, milyen érvekkel emelték be a versenyprogramba a *Hairt*. Kérdéses ugyanis, mennyire képviseli éppen ez az előadás a progresszív hangú temesvári színházat, mint ahogy az is kérdéses, hogy mennyire sikerült a rendezőnek (Puskás Zoltán) megtalálnia Bukowski és Berger történetének kapcsolódási pontjait a ma emberével. Bár többször elhangzott a szakmai beszélgetésen, hogy a szabadságvágy és szabadságkeresés általános és örökérvényű értékét kívánták színre vinni az alkotók, mégis úgy tűnt, mindez csak másodlagos akkor, amikor az egyébként jó hangú adott-ságú színészek arra összpontosítanak, hogy el tudják énekelni a dalokat. Ha az *Úrhatnám polgár* arra ösztönzött, hogy a szórakoztató műfajokról gondolkozzunk, akkor a *Hairt* kapcsán az a kérdés fogalmazódott meg bennem, lehet-e érvényes üzenete egy olyan műfajnak szűkebb hazánkban, amelynek nincsenek meg sem a megfelelő infrastrukturális feltételei (a musicalek sajátja a látvány), sem pedig a magas fokú zenei képzettséggel rendelkező színészek.

Általában ódzkodom az életrajzi ihletésű daraboktól, mert nagyon könnyen didaktikussá, szájbarágóssá válhatnak, ugyanakkor fennáll a veszélye annak, hogy a cselekmény maga nélkülözi a drámai magot. Kellemes meglepetés volt e tekintetben Mezei Kinga Piaf-estje, amely a Szabadkai Kosztolányi Dezső Színház, valamint az Újvidéki Színház koprodukciójában került színre. A *Piaf-marche* (Piafmenet) című előadást precíz és elegáns dramaturgia jellemzi: a sanzónkirálynő életének stációit a koreográfia, a nonverbális és halandzsza-francia interakciók, a drámai és komikus jelenetek váltakozása, valamint az elhangzó több mint húsz dal idézi meg.

Tavalyelőtt nagy felfedezés volt számomra a Szabadkai Népszínház Magyar Társulata. Akkor egy kortárs szerb darabbal mutatkoztak be Kisvárdán, idén pedig egy hamisítatlan vígjátékkal bizonyították, hogy a drámai szerepek mellett a pörgős ritmusú vígjátéki alakításokban is kiemelkedően teljesítenek. Lev Birinszkij *Bolondok tánca* című darabjának középpontjában egy orosz kisváros áll, mely a forradalom ellenére is nyugodt, és a kisváros kormányzója álforradalom kirobbantásával akarja biztosítani saját megélhetését. A korrupció és a szerelmi háromszög az elkerülhetetlen vég felé taszítja a főszereplőt, s az egy váratlan fordulat során mindent elveszít. Az előadás rendezését a marosvásárhelyi Sebestyén Aba jegyzi. Alaposan kihasználja a helyzet- és jellemkomikum által felkínált

lehetőségeket, és arra is figyel, hogy a sziporkázó humorú előadásnak a mában is érvényes társadalomkritikai éle legyen.

Radu Afrim rendezése emberpróbáló előadás mind a művészeknek, mind a közönségnek. A Bartis Attila azonos című regényéből, valamint a szerző *Anyám, Kleopátra* című színdarabjából készült *A nyugalom* monumentális, háromórás alkotás, amely alapvetően két szereplő: a B. Fülöp Erzsébet alakította megtört színésznő-anya Weér Rebeka, valamint a Bányai Kelemen Barna által részletgazdagon megformált író, Weér Andor beteges és ellentmondásos viszonyára épít. Kettejük kapcsolatát a fiatal barátnő, Eszter (Kiss Bora) ellenpontozza; ez a kölcsönös egymásra hatás pedig egyfajta bizarr szerelmi háromszög gondolatát hozza játékba. Miközben az előadás az eredeti szövegekből építkezik, bizonyos elemeiben elrugaskodik tőlük, és a realista szöveget alárendeli a tipikusan afrimi látomásosságnak, amelynek szervező elemei a misztikus tér, a hanghatások, a zenei betétek és parafrázisok, valamint a peremlét groteszk figurái. A Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulatának előadása erős és emlékezetes színészi jeleneteivel és eredeti víziójával méltán érdemelte ki a kisvárdai fesztivál hét díját, köztük a legjobb előadásnak, a legjobb férfi, női és 35 év alatti színésznek járó díjat is.

A Gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színház *A homokszörny* című versenyprodukciója ugyanezt az afrimi világot idézte; ez azonban nem értékelhető parafrázisként, hiszen a fiatal rendező gyakorlatilag reflexió nélkül vesz át elemeket „mesterétől”. Székely Csaba szövege mindennapi élethelyzetek formájában tárgyalja a férfi-női viszonyokat a tőle megszokott humorral átítatva. Nagy Botond rendezői érdeme, hogy megkeresi azokat a pontokat, amelyek segítségével túlléphet a szövegben megjelenített szituációk banalitásán, és egyfajta poétikus világot tud létrehozni. Az erotika, az erőszak és a valóság-fikció összemosása azonban itt nem sikerül maradéktalanul, talán azért, mert túl sok az ötlet-szerű pillanat, ami miatt az előadásnak is több lezárást tudnék kijelölni – ez pedig tét nélkülivé teszi az utolsó monológot, valamint a hatásvadász esőjelenetet. Mindent egybevetve azonban egy ígéretes tehetség előadását láttuk, aki szemmel láthatóan megtalálta a közös hangot a társulattal, és

megkereste azt a látószöveget, amelyből új megvilágításba kerülhet a szöveg.

A fesztivál versenyprogramját a Kolozsvári Állami Magyar Színház *Hullámtörése* zárta. A Lars von Trier kultikus filmje alapján készült alkotást az amerikai Tom Dugdale vitte színre, aki Bess és Jan sorsszerű találkozására és tragikus házassága történetének feldolgozásában erősen törekedett a filmszerű képek és jelenetek megalkotására. Erre az egyszerű díszlet, a világítás, valamint a videóvetítés által megkettőzött tér is rájátszott. Az alapanyag színházszerűségét az időnkénti kiszólások, az önreflexív jelenetek teremtették meg. A felkavaró történetet, az elzárt közösségek erőszakosságát hitelesen jelenítették meg a szereplők; közülük Pethő Anikó megkapta a legjobb női szereplőnek járó díjat.

További díjak

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma Életműdíjat adományozott Bocsárdi Lászlónak, a Sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház igazgató-rendezőjének.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma Életműdíjat adományozott Fabó Tibor Jászai Mari-díjas színművészenek, a komáromi Jókai Színház tagjának.

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának A legjobb előadásért járó Fődíját *A Nyugalom* című előadásért a

Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata kapta.

A Seszták Miklós nemzeti fejlesztési miniszter által felajánlott díjat, a tanító mulatság élményéért, a Beregszászi Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház Móricz Zsigmond: *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* című előadása kapta.

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának Rendezői díját az *Úrhatnám polgár* és *Az eset* című előadásokért Sardar Tagirovsky kapta.

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának Női alakításért járó díját a *Hullámtörés* című előadásban nyújtott alakításáért Pethő Anikó kapta.

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának Női alakításért járó díját *A nyugalom* című előadásban nyújtott alakításáért B. Fülöp Erzsébet kapta.

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának Férfi alakításért járó díját *A nyugalom* című előadásban nyújtott alakításáért Bányai Kelemen Barna kapta.

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának Férfi alakításért járó díját az *Úrhatnám polgár* című előadásban nyújtott alakításáért Pálffy Tibor kapta.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Kisvárdai Várszínház A legjobb díszletért járó közös díját *A nyugalom* című előadás díszletéért Adrian Damian kapta.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Kisvárdai Várszínház A legjobb jelmezért járó díját az *Úrhatnám polgár* című előadás jelmezeiért Bajkó Blanka Alíz kapta.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Kisvárdai Várszínház Zenei díját az *Úrhatnám polgár* című előadás zenéjéért Bartók György és alkotótársai kapták.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Kisvárdai Várszínház A legjobb 35 év alatti színész díját *A nyugalom* című előadásban nyújtott alakításáért Kiss Bora kapta.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Kisvárdai Várszínház által a legígéretesebb tehetségnek alapított Teplánszky-díjat a *Fade-Out* című előadásért a Marosvásárhelyi András Lóránt Társulat kapta.

Kisvárdai Város Polgármesterének Díját a *Piaf-menet* című előadásért Mezei Kinga kapta.

A Hallgatói Minifesztivál Diákzsűrijének díjai

Eredeti színpadi megoldásaiért és a megkomponált látványelemekért, valamint a közönséggel való interakcióért a Legjobb rendező díját Sardar Tagirovsky kapta.

A darab egységességéért, a társulat remek összjátékáért és a térhasználatért A legjobb előadás díját ifj. Vidnyánszky Attila rendezésében a *Liliomfi* c. darab kapta.

A karakterek hiteles megformálásáért és a jelenetekben nyújtott kimagasló teljesítményekért A legjobb színészi játék díját a *Halál* c. darab kapta.

Kisvárdai város közönségének díját a marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulatának *A nyugalom* című előadása kapta. A közönségzsűri további díjazottjai: a legjobb férfi főszereplő: Bányai Kelemen Barna (*A nyugalom*); a legjobb női főszereplő: Mezei Kinga (*Piaf-menet*); a legjobb férfi mellékszereplő: Kozma Attila (*Az imposztor*); a legjobb női mellékszereplő: Rappert-Vencz Stella (Sirály).